

Oponentský posudek na diplomovou práci „Tiny House: Důvody a překážky bydlení v malém prostoru“ (Bc. Veronika Pospíšilová, 2022)

vypracoval: Ondřej Špaček, Ph.D.

Předmětem studia předložené diplomové práce jsou tzv. tiny house, tedy malé domky sloužící jako bydlení. Práce se opírá o širokou vstupní diskuzi, která se dotýká celé řady témat, od otázek krize bydlení, komodifikace, individualizace v moderní společnosti, šetrnosti a omezování spotřeby, až po sociální hnutí, DIY aj. Samotný empirický výzkum si klade za cíl prozkoumat důvody pořizování tohoto typu bydlení, a ukázat, jaké toto bydlení skýtá pozitivita i negativa. Za tímto účelem autorka provedla 13 polostrukturovaných rozhovorů. Autorka dospívá k tomu, že u jejich informátorů byla volba tohoto způsobu bydlení především biografickým řešením krize bydlení, spíše než snahou o alternativní či komunitní způsob života.

Z textu diplomové práce je vidět, že se jedná o výsledek nemalého úsilí shromáždit celou řadu zdrojů ukazujících bezprostřední i vzdálenější souvislosti studovaného předmětu. Práce tak otevírá mnoho souvislostí, které by bylo možné sledovat v samostatných empirických i teoretických studiích. Tento aspekt práce je ale zároveň i jejím výrazným úskalím.

Zásadním problémem práce je konceptuální neukotvenost, která má za následek, že vlastně není jasné, co chce práce studovat, z jaké perspektivy, a v jakých souvislostech. Exemplární je v tomto případě už nekonzistence, jak je s předmětem studia, tj. „tiny house“ zacházeno. Průběžně v textu se jedná o „fenomén“ (s. 11), „trend“ (s. 2), „způsob bydlení“ (s. 11), „komunitu“ (s. 11), „specifickou stavbu“ (s. 17), „architektonické a sociální hnutí“ (s. 18). Problém přitom není, že v různých promluvách a v různých souvislostech je s tímto označením zacházeno různě, to je při studiu společenských jevů poměrně běžné. Problém je, že tato různost není v diplomové práci reflektována, pojmenována a analyticky řešena. Čtenář je tak nutně po celou četbu práce vlastně zmaten, z jaké pozice k předmětu autorka přistupuje. Z hlediska výzkumných otázek, které si hned v úvodu autorka klade, by se asi nejvíce jednalo o sociologii bydlení, s poměrně značným důrazem na tradiční „musilovské“ otázky kladů, záporů apod. Nicméně této oblasti je v teoretických východiscích věnováno asi nejméně prostoru a autorka tak není vybavena dostatečným aparátem pro relevantní uchopení problematiky z dané perspektivy. Naopak otázkám alternativních životních stylů, ekonomických omezení a dopadů krize bydlení, udržitelné spotřeby se věnuje obšírně, avšak spojení s vlastním empirickým výzkumem je zde pouze velmi omezené. Podle mého názoru by bylo nutné buď si položit jiné výzkumné otázky (a tedy i metody), nebo zvolit jiné teoretické zakotvení.

Problémem teoretického zakotvení, kromě nedostatečného zaostření na deklarované téma práce, je i určitá povrchnost. Mnoho témat je zpracováno z ne zcela odpovídajících zdrojů nebo v nedostatečné hloubce. Uvozující kapitola o krizi bydlení je založena na převyprávění textů, které mají populárně naučný účel (Orcígr a kol. 2018, Samec 2019a). Autoři zrovna v těchto textech nejdou tolik do hloubky argumentace jako ve svých jiných publikacích, ani s ohledem na účel textů nepostupují vždy zcela akademickým způsobem. Pro účely diplomové práce se tak nejedná o ideální zdroje.

Druhým závažným problémem práce s literaturou je pak neodpovídající úroveň odkazového aparátu a obecně práce se zdroji. V textu je celá řada pasáží, ve kterých zdaleka není jasné, co je převzato z odkazovaných publikací, a co je vlastním tvrzením autorky. Někde mám obavu, že parafráze jsou až na hraně plagiování odkazovaných zdrojů (např. str. 18, text Shearer a Burton 2018). Dále diplomová práce obsahuje celou řadu poměrně významných tvrzení, které nejsou ozdrojovány. A v neposlední řadě jsou zde i formální nedostatky – v nemalém počtu případů u přímých citacích (navíc neobvykle

v kurzivě) chybí uvedení zdroje (např. str. 3, str. 8). Významně využití texty Marty Kolářové jsou zcela systematicky, a to i v seznamu literatury, chybně připisovány Kovářové.

Bohužel, ani empirická část diplomové práce nepřináší zcela přesvědčivý vklad. Hlavním problémem analýzy provedených rozhovorů je to, že nepředkládají data a jejich interpretace v takové podobě, aby čtenář nabyl dojmu zjištění založených na empirickém materiálu. Struktura analytické části spíše působí dojmem, že jsou zde zopakovány některé poměrně obecné teze, které jsou v zásadě známé již z teoretického zakotvení, a tyto teze jsou nakonec doplněny několika citacemi. Kapitola obsahuje mnoho pasáží, které patří spíše do východisek a diskuze stavu poznání. Pocit induktivní zakotvení zjištění je velmi slabý a v práci se tak nedaří demonstrovat přidanou hodnotu provedeného výzkumu, nebo přesvědčivě spojit to, co momentálně působí spíše jako spekulace, s daty (viz např. str. 38-39).

Mimo jiné zde je i určitý problém nesouladu mezi zvolenou metodou polostrukturovaných rozhovorů a záměrů, které jsou v úvodu textu deklarovány. Zaměření na důvody jednání je vždy ošemetné, zvláště pokud takto designovanými rozhovory se dostáváme spíše k diskurzivní a narativní stránce toho, jak lidé své jednání začleňují a zdůvodňují před výzkumníkem. Podobně, pokud by autorce šlo o vliv malého prostoru na (spotřební) jednání (str. 1), pak by bylo nepochybně vhodnější využít více etnografické metody jako je zúčastněné pozorování či rozhovor o domku přímo na daném místě se scénářem, který by se samotného prostoru dotýkal.

Předložená diplomová práce zakotvuje svůj předmět studia – tiny house – do širokého společenského kontextu. To na jedné straně ukazuje komplexitu možných souvislostí, na druhé straně znesnadňuje uchopitelné zaostření a zaměření na to, co je vlastně předmětem diplomové práce, jak daný předmět smysluplně studovat a jak vybudovat přesvědčivou argumentaci. Zásadním limitem práce je tak nekonzistentní teoretické ukotvení a zároveň ne zcela přesvědčivá kvalitativní analýza provedených rozhovorů. Tento stav, spolu s věcnými i formálními nedostatky odkazového aparátu, mě bohužel vede k tomu, že diplomovou práci považuji za hraniční a navrhuji ji hodnotit známkou „dobře“, podle průběhu obhajoby (bodově 4 – 7 b.).

Možné otázky k diskuzi během obhajoby:

- Jak si (nakonec) autorka vymezuje tiny house pro účely svého výzkumu? Chápe jej jako druh stavby, způsob bydlení, sociální hnutí, či něco jiného?
- S ohledem na český kontext diplomové práce je v průběhu textu velmi znatelný příslovečný ‚elephant in the room‘, a to je chatařství a využívání chat i pro více či méně trvalé bydlení. Téma se objevuje až v některých rozhovorech, ale autorka ho dále příliš nerozvádí. Je v českém kontextu – mimo technické/finanční aspekty – empiricky nějaký rozdíl mezi (obývanou) chatou a tiny house?

V Praze dne 7. 9. 2022

Ondřej Špaček, Ph.D.